

Avdelning
Utvärderingsavdelningen

Regeringskansliet

Jana Hejzlar
08-536 662 8819
jana.hejzlar@uka.se

Remissvar över promemorian Särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med forskarexamen, U2015/05012/UH

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har uppmanats att yttra sig över den rubricerade promemorian. I remissvaret väljer UKÄ att lämna dels generella synpunkter, dels synpunkter på några av de bedömningar som görs i promemorian där ämbetets sakkunskap kan vara av särskild relevans.

Generella synpunkter

UKÄ välkomnar förslaget att erbjuda fler vägar in i läraryrket. Det finns redan idag flera varianter av utbildningar för de forskarutbildade. De kan gå den vanliga kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) som lärosätena erbjuder sedan höstterminen 2011.¹ Sedan höstterminen 2014 erbjuder några lärosäten KPU i snabbare studietakt för forskarutbildade i matematik, naturvetenskapliga ämnen och teknik. I promemorian föreslås KPU med motsvarande upplägg och samma ämnen men med en förmånlig finansiering. Detta kommer troligen attrahera fler sökande, vilket är positivt. Legitimerade lärare som har varit verksamma i fyra år inom olika skolformer² kan gå en forskarutbildning för att bland annat kunna meritiera sig för en av de så kallade karriärtjänsterna. I promemorian aviseras dessutom ytterligare tänkbara lösningar. Det är viktigt med ett samlat grepp om de olika åtgärderna.

UKÄ ser det som positivt att förslaget som presenteras i promemorian är tidsbegränsat och därefter ska utvärderas. En sådan utvärdering bör omfatta samtliga nya vägar in i läraryrket och fokusera såväl på söktrycket som på ämnena och resultatet i form av hur många av dessa nya ämneslärare faktiskt väljer att efter utbildningen vara verksamma i skolan.

Några synpunkter utifrån ämbetets sakkunskap

Ämnen med få behöriga lärare

Skolverket och UKÄ har i flera tidigare rapporter visat på att det kommer att uppstå brist på lärare inom många ämnen och inriktningar. Det är viktigt att de insatser som görs inriktas mot alla de ämnen där brist kan förväntas uppstå. När det gäller de så kallade bristämnen fokuserar förslaget i alltför hög grad på de som omnämndes i slutsatserna av Riksrevisionens rapport om dimensionering av lärarutbildningen.³ Som UKÄ påpekade i

¹ SFS 2011:686

² Med skolform avses förskola, förskoleklass, grundskola och gymnasieskola.

³ *Statens dimensionering av lärarutbildningen- utbildas rätt antal lärare?* RIR 2014:18

sitt remissvar (U2014/6378/UH) var påståendet att det råder brist inom matematik, naturvetenskapliga ämnena och teknik alltför onyanserat. Både Skolverket och UKÄ, men även SKL och lärarnas fackliga organisationer, har presenterat en mer mångfacetterad analys. Samma bild ges i en ny rapport från Skolverket⁴ (se figurer i bilaga 1) och den framstår tydligt även i UKÄ:s senaste statistik. Där framgår bland annat svenska som andra språk, moderna språk, naturkunskap, geografi som särskilt bekymmersamma bristämnen.

För att tillgodose eventuella behov av lärare i matematik, teknik och vissa naturvetenskapliga skolämnen behöver man framför allt hitta nya potentiella sökande till lärarutbildningarna. Fler lärosäten bör uppmuntras att, liksom Kungl. Tekniska högskolan och Chalmers tekniska högskola, starta utbildningar som leder till dubbla examina, både ingenjör- och lärarexamen. Nya kreativa initiativ, som att med hjälp av kortare komplettering kunna utbilda forskarutbildade i svenska till behöriga lärare i svenska som andraspråk, borde också uppmuntras. Med hänsyn till Skolverkets redovisning av andel obehöriga lärare men även till att skolväsendets forskningsanknytning behöver stärkas finns därför ingen anledning att exkludera flera ämnen från satsningar av detta slag.

Karriärtjänster

Såväl den tidigare som den nuvarande regeringen har betonat vikten av att göra lärarutbildningen och yrket mer attraktiva. De så kallade karriärtjänsterna, som trädde ikraft i juli 2011, är en insats med den avsikten. Dessa tjänster omfattar dels förstelärare,⁵ legitimerade lärare för olika åldrar och särskilt yrkesskickliga, dels lektorer, legitimerade lärare som har genomgått forskarutbildning i sitt skolämne eller i ämnesdidaktik och fått licentiat- eller doktorsexamen. I promemorian lyfts fram att ”öka antalet lektorer är därför viktigt sätt att stärka den vetenskapliga grunden i skolan”, något som UKÄ instämmer i. Förstelärare har sedan juli 2011 utsetts av huvudmän för tjänstgöring i en skola eller kommun. Skolverket fick samtidigt uppdraget att utse lektorer, vilket reglerades i skollagen och grundades på ett antal transparenta kriterier. Lektor blev en skyddad titel som fördes in i lärarens eller förskollärarens legitimation och gällde inom hela landet. Ett år senare, i juli 2012 ändrades det tidigare ställningstagandet till att huvudmän även fick utse lektorer. En ändring som enligt UKÄ påverkar likvärdigheten i bedömningen negativt. Ändringen innebar dessutom att legitimerade förskollärare inte längre skulle kunna meritera sig till lektorstjänst.⁶ Vi kan konstatera att huvudmännen är mycket återhållsamma när det gäller att anställa lektorer⁷ trots att ett statsbidrag för denna karriärtjänst har inrättats. Att dessa numera anställs i en viss skola eller kommun, har negativ inverkan avseende arbetskraftens rörlighet.

UKÄ:s bedömning är att utvecklingen i skola och förskola skulle påverkas positivt om fler lektorer, inklusive de som har en förskollärarexamen, utsågs av en myndighet efter en

⁴ Skolverket (2015) Behöriga förskollärare och lärare i skola och vuxenutbildning läsåret 2014/15 Bilaga 1.

⁵ Hösten 2014 verkade 11 669 legitimerade förstelärare i 277 kommuner. Skolverket: Antalet karriärtjänster hösten 2014 samt *Skolverkets lägesbedömning 2015*.

⁶ Att förskolans pedagogik ska vara forskningsbaserad framgår både av högskolelagen och högskoleförordningens bilaga 2, examensbeskrivning för förskollärarexamen. HL 1 kap 2 §1. samt 3 §

⁷ Hösten 2014 verkade 130 lektorer i 115 kommuner. Störst var antalet i Uppsala (24), Stockholm (21), Nacka (5) och Linköping (4). Skolverket: Antalet karriärtjänster hösten 2014 samt *Skolverkets lägesbedömning 2015*.

transparent bedömning. Skolverket som har erfarenhet av detta förfarande borde återigen få uppdraget.

Antagningsprocess

Antagningsprocessen nämns bara kort i promemorian. Denna process är dock viktig särskilt om ett urval som ger förtur ska tillämpas. I promemorian nämns att om antalet behöriga sökande överstiger antalet platser ska "förtur ges till en sökande som har forskarexamen som avser ämnesdidaktik". Så gott som samtliga som genomgår forskarutbildning i ämnesdidaktik har dock redan en lärarexamen då den utgör förkunskapskrav för den aktuella forskarutbildningen.

Beslut i ärendet har tagits av universitetskanslern Harriet Wallberg efter föredragning av utredare Jana Hejzlar i närvaro av strategi- och placeringsansvarig Per Westman, avdelningschef Karin Järplid Linde och enhetschef Viveka Persson. I ärendets beredning har även utredare Fredrik Svensson och verksjurist Marie Stern Wärm deltagit.

Harriet Wallberg

Jana Hejzlar

Bilaga 1

De orangefärgade staplarna indikerar de ämnen förslaget vill prioritera.

